

VIJFDE JAARVERSLAG 1937/38 VAN DEN SECRETARIS VAN
DE NEDERL. VEREENIGING VOOR SOCIALE
TANDHEELKUNDE

Het aantal leden bedroeg in December 1938: 23 vereenigingen en 54 persoonlijke leden tegen 21 en 65 een jaar geleden, zoodat het met twee vereenigingen toe en met 11 personen afgenomen is.

In het bestuur kwam deze verandering, dat de heer **H a v e k o r n v a n R i j s e w i j c k** als vertegenwoordiger van het Groene Kruis werd vervangen door den heer **t e r C o c k** te Amersfoort, en de heer **v a n A n d e l** meende zijn functie te moeten neerleggen. Het verlies van den heer **v a n A n d e l** als bestuurslid betreuren wij zeer; hij heeft ons van den aanvang af met zijn groote praktische kennis op het gebied van sociale tandheelkunde en de groote bereidwilligheid, waarmede hij te allen tijde bereid was ons voor te lichten, groote diensten bewezen.

De algemeene vergadering had in het vereenigingsjaar plaats op 11 December 1937 en had voor het wetenschappelijk gedeelte tot onderwerp: „Het tandheelkundig werk der ziekenfondsen.” Het werd ingeleid door de heeren **L o e b** en **v a n Z a n t e n**, waarna een interessante discussie plaats had (een verslag van het verhandelde vindt men in het „Tijdschrift voor Tandheelkunde” van 1 Januari 1938). De vergadering werd o.a. bijgewoond door den Voorzitter van den Gezondheidsraad en den Geneeskundigen Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid, terwijl de Directeur-Generaal der Volksgezondheid, die van plan was aanwezig te zijn, hierin door ziekte werd verhinderd.

Het voorstel van den voorzitter, waarmede de discussie eindigde, om het bestuur te machtigen, de regering te verzoeken een staats- of ministerieele commissie in het leven te roepen om een onderzoek in te stellen naar de tandheelkundige behandeling van het Nederlandsche volk en middelen te beramen ter verbetering daarvan, werd met instemming begroot.

Gevolg gevende aan deze opdracht mochten voorzitter en secretaris op 18 Januari 1938 een onderhoud hebben met den Directeur-Generaal van de Volksgezondheid, waarin hem de wenschelijkheid om tot een staats- of ministerieele commissie te komen werd voorgelegd. Dit onderhoud werd gevolgd door een particuliere audiëntie, door den Minister van Sociale Zaken op 8 Maart 1938 aan het dagelijksch bestuur verleend,

welke door den Directeur-Generaal werd bijgewoond. Na een uitvoerige toelichting van ons verzoek door den voorzitter zegde de Minister overweging van het denkbeeld toe, hoewel hij aanvankelijk meende, dat het onderwerp van het onderzoek niet van dien aard was, dat er aan een commissie behoefte bestond.

De door den voorzitter aangevoerde argumenten werden den Minister op diens verzoek in een uitvoerige nota toegezonden, welke nota is opgenomen in het „Tijdschrift voor Tandheelkunde” van April 1938. In deze nota werden een aantal statistieken gegeven omtrent ervaringen bij verschillende onderzoeken van gebitten in verschillende gemeenten opgedaan (door drie tandartsen te 's-Gravenhage in 1936, door TA.VO.NA. te Amsterdam, door den schoolarts te Gouda en den schoolartsendienst te Arnhem de laatste jaren, door den schooltandheerkundigen dienst te 's-Gravenhage). Tot dusverre heeft ons bestuur omtrent deze zaak van de regeering niets meer vernomen.

Intusschen had op 8 Februari de Centrale Commissie van ziekenfondsen uit de maatschappij ter bevordering der geneeskunst ons uitgenoodigd om twee afgevaardigden te benoemen in een door haar ingestelde commissie tot onderzoek van de tandverzorging in de ziekenfondsen. Hoewel wij meenden, dat deze commissie de door ons voorgestane ministeriele commissie wel eens in den weg kon zitten, hebben wij toch gaarne aan dit werk deelgenomen en als onze afgevaardigden aangewezen de heeren de Vries en van Andel. De commissie bestond verder uit afgevaardigden van de Nederl. Mij. tot bevordering der geneeskunde, die der tandheelkunde, afgevaardigden van het Ivoren Kruis, van het N.V.V., van het Christel. Nat. Vakverbond, van den Centralen Bond van ziekenfondsen en den bond van R.K. Ziekenfondsen en staat onder voorzitterschap van Dr. Kersbergen. Van het werk der commissie mochten wij tot dusverre niets vernemen.

Aan het slot van de algemeene vergadering voerde de voorzitter van den Gezondheidsraad Dr. N. M. Josephus Jitta het woord en deelde daarbij mede, dat het Prophylaxefonds ook in 1938 weder f 500 ter beschikking zou stellen van het Ivoren Kruis en van onze vereeniging, doch dat het wel gewenscht was, dat het tot een federatie der beide vereenigingen kwam.

Deze wensch, die bevestigd werd door het schrijven van het Prophylaxefonds, waarbij het ons het genoemde bedrag toezegde, doch met de toevoeging, dat het verdere bijdragen afhankelijk stelde van een fusie der beide vereenigingen (welke eisch aan het eind van het jaar verzacht werd tot „federatieve samenwerking”), maar niet minder ook het feit, dat wij bij het organiseeren van plaatselijke vereenigingen telkens stuiten op verwarring der beide vereenigingen, waarbij zich soms nog de plaatselijke afdeling der maatschappij tot bevordering der tandheelkunde voegde, bracht ons ertoe pogingen te doen in de gewenschte richting. Wij wendden ons daarom tot het Ivoren Kruis met een schrijven van 11 Maart 1938, waarin wij de noodzakelijkheid betoogden om, op het voorbeeld van de Centrale Vereeniging tot bestrijding der Tuberculose, te komen tot een centrale vereeniging voor tandheerkundige ver-

zorging der Nederlandsche bevolking, waarin wij beiden zouden kunnen worden opgenomen en welke als gezaghebbend lichaam in deze een tusschenpersoon zou kunnen vormen tusschen de regeering en het particulier initiatief. Wij vroegen haar met ons samen een kleine commissie in te stellen, die dit denkbeeld zou uitwerken. Na correspondentie en bespreking kwamen wij overeen, een dergelijke commissie te vormen en den Geneeskundigen Hoofdinspecteur der Volksgezondheid, den heer E y k e l te verzoeken het voorzitterschap der commissie op zich te nemen, waaraan hij bereidwillig voldeed. Onzerzijds benoemden wij in die Commissie de heeren ter Cock, Bijl, van Andel, van Zanten met Prof. Heringa als plaatsvervanger; het Ivoren Kruis benoemde de heeren Backer Dirks, van Hasselt, Eibrink Jansen en Kranenburg.

Het bleek evenwel, dat het, waar de Nederl. Mij. tot bevordering der Tandheelkunde volgens haar statuten zich eveneens met sociale tandheelkunde heeft bezig te houden, gewenscht was, dat ook afgevaardigden dezer Maatschappij aan de besprekingen zouden deelnemen. De voorloopige resultaten dezer besprekingen komen heden in deze vergadering aan de orde; daaruit blijkt dat er een gegrond vooruitzicht tot nauwe samenwerking bestaat.

Hoezeer hieraan niet alleen centraal, maar ook gedecentraliseerd behoefte bestaat, bleek uit een uitnodiging, welke wij ontvingen tot deelneming aan de oprichtingsvergadering van een afdeeling Noordholland van het Ivoren Kruis, op 14 Maart 1938. Voorzitter en secretaris woonden deze vergadering bij, doch maakten bezwaar tegen toetreding, omdat onze vereeniging geen lid kan worden van een vereeniging, opgericht door een organisatie, die lid van onze vereeniging is. Wij meenen, dat de samenwerking op een anderen voet moet worden ingericht.

Dat intusschen die samenwerking vorderingen maakt, bewijst het feit, dat de secretaris en de administratrice eindelijk op 30 November 1938 een bijeenkomst konden hebben met de commissie voor schooltandverzorging van de Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde, ten einde tot vaststelling te komen van een model-arbeidsvoorwaarden en -instructie voor den tandarts eener vereeniging voor schooltandheelkunde en een uniforme kaart voor de administratie, waarvan in het vorige jaarverslag reeds sprake was, benevens een dag- of verzamelstaat. Over beide laatste werd voorloopig instemming verkregen, zoodat wij hopen, dat de zaak binnenkort in orde zal zijn.

De in vorige jaren ook reeds vermelde pogingen om te komen tot de oprichting van plaatselijke vereenigingen, worden voortgezet. Hierover valt wat de schooltandverzorging betreft het volgende te vermelden:

1. Op 14 Februari 1938 hadden voorzitter en secretaris te Midwoud een bijeenkomst met vertegenwoordigers van oudercommissies der dorpen in die omgeving om te komen tot de oprichting van een vereeniging voor schooltandverzorging voor Westfriesland, op het voorbeeld van die van Hollands' Noorderkwartier. De vergadering werd bijgewoond door den burgemeester van Abbekerk, den Boerinnenbond, eenige heeren uit Medemblik, tandarts B a a s als vertegenwoordiger van het Witte Kruis.

Er bestond veel enthousiasme en wij meenden, dat de oprichting werkelijkheid zou worden, maar later kwamen er moeilijkheden van de zijde van de Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde, die niet zoo snel uit den weg geruimd konden worden, wat alweer de groote noodzakelijkheid van samenwerking aantoonde.

Op 11 April 1938 hadden wij op hun verzoek een bijeenkomst met den voorzitter en den secretaris van den ouderraad te Hoorn, met het doel aansluiting van deze gemeente te krijgen bij de voor Westfriesland ontworpen vereeniging, maar ook dit schijnt hier niet verder gekomen te zijn. Wij ontvingen echter van den heer Burger te Oostwoud op 12 Januari een brief, waarin hij het volgende mededeelde:

„Toen wij hier verleden winter met Uw medewerking getracht hebben een rayon voor tandheelkunde op de lagere scholen in West-Friesland te stichten, was men in die vergadering algemeen van gedachte, dat het al zoo goed als voor elkaar was. Helaas was er voor een volgende vergadering minder belangstelling; toch is er toen nog een flinke poging ondernomen, de zaak te doen slagen, doch mede doordat van het bijzonder onderwijs hiervoor heelemaal geen medewerking was te krijgen, en daar er reeds enkele scholen tandverzorging hadden en ook nog enkele scholen met een tandarts in overleg waren getreden, werd het hier voor een te klein aantal deelnemende kinderen te duur, te meer nog daar de scholen, die particuliere tandverzorging hadden op geringere kosten konden wijzen. Dit werkte in de hand, dat enkele scholen op zichzelf de tandverzorging ter hand namen. We hebben evenwel onze pogingen niet opgegeven en zijn in overleg getreden met de Centrale Ouderraad van Hoorn, waar U inmiddels ook al een bespreking mee heeft gehad. In een in deze herfst gehouden vergadering te Hoorn kan het nog niet tot definitieve instelling komen, daar men nog niet over voldoende gegevens omtrent de deelname kan beschikken. Doch al mag er nog eenigen tijd overheengaan ben ik ervan overtuigd, dat het zal slagen en breng U nogmaals hartelijk dank voor Uw medewerking die U in deze heeft betoond.”

2. Op 16 Februari 1938 woonden voorzitter en secretaris te *Eindhoven* een vergadering bij onder voorzitterschap van den wethouder van onderwijs van der Putt, waar met den Directeur van den Geneeskundigen Dienst, den chef-arts der Philips' Gloeilampenfabrieken en eenige tandartsen, aanwezig waren de vertegenwoordigers van verschillende oudercommissies, met het doel de oprichting eener vereeniging voor schooltandverzorging op het voorbeeld der Haarlemsche te bespreken. Het bleek, dat het gemeentebestuur dit wel wil bevorderen, maar veel gevorderd is zij nog niet. Wij ontvingen bericht, dat men een commissie heeft ingesteld om de zaak voor te bereiden, die bij bestaande organisaties elders gegevens zal verzamelen.

3. Op 23 Februari 1938 hadden wij te *Amsterdam* een bijeenkomst met den Centralen Ouderraad en een vertegenwoordiger der afdeling *Amsterdam* van de Maatschappij tot bevordering der tandheelkunde, om de oprichting eener vereeniging te bespreken. Gevolg was een audiëntie, ons verleend door den Wethouder van de Openbare Gezondheid, den heer *B a a s*, welke werd bijgewoond door den Directeur van den Geneeskundigen Dienst en den chef van de afdeling openbare gezondheid ten stadhuize. De wethouder bleek voor de zaak te gevoelen en wel bereid te zijn een oprichtingsvergadering van belanghebbenden te presideeren, mits hem een afgerond plan werd voorgelegd. Nadien hebben wij eenige malen met den Directeur van den Geneeskundigen Dienst geconfereerd en voorlichting bij autoriteiten gezocht over de grondslagen, waarop een vereeniging zou kunnen werken, zoodat wij hopen nu binnenkort tot de bedoelde vergadering te kunnen komen.

4. Op 2 Juni 1938 hadden secretaris en administratrice een onderhoud met tandarts *C l o u s* te *Oosterbeek* over de mogelijkheid aldaar tot een vereeniging te komen. Daarbij werd ook aansluiting bij de vereeniging te *Arnhem* overwogen. De secretaris had hierover en over een nadere verbinding van de *Arnhemsche* organisatie aan onze vereeniging dienzelfden dag een onderhoud met den directeur van den *Arnhemschen* geneeskundigen dienst, den heer *O v e r b o s c h*. Ook met tandarts *D r u i f* te *Velph* werd in dienzelfden geest overlegd.

5. De voorzitter had in Juli 1938 een onderhoud met tandarts *v a n d e r W a l l* uit *Doetinchem*, eveneens over de mogelijkheid van invoering van schooltandverzorging aldaar.

Tenslotte mogen hier de verslagen volgen van de vereenigingen, met welke wij in relatie staan:

1. *Pretanzor te Soest.*

„Van de vereeniging *Pretanzor* is weinig nieuws te vermelden. Het ledental der vereeniging stijgt slechts heel langzaam. De wisselende bevolking dezer gemeente, de financieele moeilijkheden van velen maken dat er steeds weer enkelen bedanken. Ruim 130 kinderen van leden werden dit jaar onderzocht en behandeld. Ook het schoolonderzoek had weer plaats, hoewel ons dit geen nieuwe leden brengt. Jammer is dat kinderen van leden die vertrekken naar andere plaatsen daar nog niet kunnen worden opgevangen. Over de weinige medewerking van de *HH Doktoren* behoef ik niets te zeggen.”

2. *De schooltandverzorging der Rotterdamsche Tandartsenvereeniging.*

Geschiedt op 45 scholen in 3 wijken, waarvan op ongeveer de helft nog niet in alle klassen. Niet werklooze ouders betalen 10 cents per maand zonder reductie voor meer kinderen uit één gezin. Eén schoolarts kan, één ochtend per week werkende, 1000 kinderen tweemaal per jaar onderzoeken en behandelen en ontvangt hiervoor *f* 450.—. Met inbegrip van administratie, assistente, instrumenten, materialen, afschrijving enz. is daarvoor in totaal *f* 900.— noodig, zoodat een vergoeding van *f* 1.20—

per jaar ruimte laat om ook een aantal kinderen kosteloos te behandelen. Alleen is de incasso dezer gelden zeer moeilijk. Het is beproefd op school door een incasseur en door een commissie uit de ouders; het laatste is het beste gebleken.

De aanvang van de deelneming op een school is sterk afhankelijk van het goede inzicht en de medewerking van het schoolhoofd en het onderwijzend personeel. Hiervoor is veel propaganda in den aanvang noodig.

Voorts is er in den aanvang in de eerste en tweede klas veel onproductieve tijd, ook omdat de schooltijd vaak reeds om 10.45 of 11 uur eindigt en de morgen dus te kort is.

Eindelijk moet voor den aanvang een bedrag aanwezig zijn voor de aanschaffing van instrumenten en materiaal, die eerst geleidelijk worden afbetaald. In Rotterdam heeft de Rotterdamsche Tandartsen Vereeniging hiervoor gezorgd.

3. *Schooltandverzorging Utrecht.*

Hier is verleden jaar opgericht de Stichting „Schooltandverzorging Utrecht”. De bedoeling was de behandeling te doen geschieden door het tandheelkundig instituut der universiteit voor rekening der gemeente en de ouders slechts de overige kosten te doen betalen. Zoo werden de kinderen van een groot aantal lagere scholen der stad op vier halve dagen per week onder geleide, al of niet per autobus, naar het instituut gebracht, waar zij tijdens het wachten in een afzonderlijk lokaal door leerling kinderverzorgsters der huishoudschool werden bezig gehouden.

Behandeld zijn in het schooljaar 1937/38, 1100 kinderen, wier ouders f 800.— hebben betaald, welk bedrag voldoende was voor vervoer, geleide, administratie enz.

Daar Gedeputeerde Staten bezwaar hebben gemaakt tegen de begrotingspost voor de behandeling, moesten evenwel de werkzaamheden worden stopgezet. Wel zou over 6 à 7 jaar, als alle kinderen deelnemen, de zaak self-supporting worden, maar dit kan men niet afwachten en zoo is men voorloopig geëindigd. In het begin was er ook wel weerstand, maar thans betreuren de ouders het staken van het werk.”

4. *De Vereeniging voor schooltandverzorging Hollands' Noorderkwartier*

heeft in 1937/38, 1214 leerlingen van de openbare en bijzondere lagere scholen in een aantal gemeenten in dit district (Schagen en omgeving) onderzocht en voor de eerste maal behandeld en 1177 leerlingen gerediveerd (uit de eerste, tweede en derde klassen). De ouders hebben hiervoor f 1.326.94 bijgedragen, d.i. gemiddeld f 1.— per kind, terwijl er nog uit donaties en verloting f 218.90 inkwam. De uitgaven bedroegen f 1.190.— voor den tandarts, f 285.— voor de auto, f 142.50 voor de assistente, f 31.10 voor materiaal en f 10.20 voor vracht, totaal f 1.658.80. Het tekort is door een renteloos voorschot aangezuiverd; het is veroorzaakt, doordat er bij een aantal ouders achterstand in de betaling was; een school met f 100.— achterstand werd als lid geroeyerd.

5. *De Haarlemsche Vereeniging voor Schooltandverzorging*

is het werk in het voorjaar 1938 begonnen op een groep van lagere scholen met 14 eerste klassen met 565 leerlingen, waarvan 465 werden onderzocht. 347 ouders van de 465 verklaarden zich bereid, de bijdrage van 90 cents te voldoen, doch tenslotte kwam slechts $f\ 232.45$ of 75 % van het verschuldigde in. De incasso's waren verzorgd door het gemeentelijk incasso-bureau dat een kwitantie tweemaal aanbiedt; is er dan niet betaald, dan beproeft de vereeniging het nog eens zelf, maar met zeer teleurstellend resultaat.

De uitgaven bedroegen honorarium tandarts $465 \times f\ 1.37\frac{1}{2} = f\ 174.38$, assistente $f\ 30.-$, waschloon $f\ 8.-$, handdoeken $f\ 16.44$, transport $f\ 16.60$, materiaal en medicamenten $f\ 51.14$, diversen $f\ 7.08$ totaal $f\ 303.64$; voorts administratiekosten, waaronder oprichtingskosten $f\ 150.21$ en inventaris $f\ 63.09$. Behalve de bijdragen der ouders werd uit bedragen der leden en donateurs en een subsidie van onze vereeniging nog ontvangen $f\ 249.50$. Het uitschrijven der kwitanties en de administratie hiervan geschiedde belangeloos. Besloten is, in de hoop dat het langzamerhand beter zal gaan, het met behulp der ziekenfondsen, nog een jaar te probeeren.

6. *De Vereeniging voor schooltandverzorging Hollands Midden*

te Noord-Beemster en omgeving, is haar werk dit jaar aangevangen, nadat 15 afdelingen van het Witte Kruis een bijdrage hadden toegezegd. 34 scholen hadden zich reeds aangesloten, waarvan 30 openbare, 2 R.K., 1 Prot. Christel. en 1 neutraal bijzondere. In Juni werd aangevangen met 760 kinderen in twee klassen van elke school. Als tandarts treedt op Mejuffrouw Switzer, die een auto heeft gekocht, welke zij tegen 8 cts. per km ter beschikking stelt, terwijl zij het instrumentarium aan de vereeniging in huurkoop geeft. Betaald wordt $f\ 1.25$ per kind per jaar, waarmee men het eerste jaar niet geheel is uitgekomen, wat bij een bedrag van $f\ 1.50$ per kind per jaar wel het geval zou zijn. De medewerking van het onderwijzend personeel is goed. Kinderen uit hogere klassen worden alleen behandeld, als de monden gesaneerd zijn. De kosten waren voor het eerste jaar tandarts $f\ 585.-$, assistente $f\ 158.-$, auto $f\ 164.-$, instrumenten $f\ 70.-$, overige $f\ 142.-$, samen $f\ 1119.-$, de ontvangsten $f\ 975.-$.

7. *Arnhem*. Geen verslag ontvangen.

8. *Nijmegen*. Geen verslag ontvangen.

9. *Zaandam*.

Van de 35850 inwoners zijn 26580 verzekerd bij het algemeen ziekenfonds Zaanland, welke verzekering zich ook tot de tandheekunde uitstrekt. De gemeentelijke mondverzorgster bezoekt regelmatig de lagere scholen, waar zij de gebitten der kinderen inspecteert. Wanneer zij behandeling noodig acht, krijgen de ouders bericht met het voorstel naar de ziekenfondspolikliniek te gaan, terwijl bij armlastigen behandeling van gemeentewege wordt aangeboden.

Omtrent kleuterbehandeling het volgende:

10. *Kleuterconsultatiebureau te 's-Gravenhage.*

Hier wordt de tandheelkundige verzorging nog geregeld voortgezet door Mevrouw Muntendam en mej. de Ruyter. Het werk is gestadig groeiende en geeft voortdurend de gelegenheid om veel propagandistisch werk te doen en tevens om gegevens te verzamelen om de wenschelijkheid en de mogelijkheid van een systematische kleuterverzorging onder de oogten te zien. Wij beschikken nog eerst over de gegevens over 1937. Er werden 38 jongens en 55 meisjes voor het eerst behandeld en 97 en 119 teruggekomenen, totaal 338, van wie 44 jongens en 29 meisjes van 3 jaar, 17 en 7 van vier jaar, 5 en 10 van 5 jaar en 3 en 2 van 6 jaar met een gaaf gebit. Slechts 8 en 5 kinderen waren onbehandelbaar.

11. *Kleuterconsultatiebureau te Heemstede.*

Van den tandarts Onstein van dit bureau ontvingen wij het volgende verslag over de periode Mei 1937 tot 1 Januari 1939:

Op initiatief van Dr. Droog werd ook te Heemstede met tandverzorging voor kleuters begonnen. Dr. Droog verzocht mij, of ik genegeen was deze verzorging op mij te nemen. De Gemeente Heemstede kon gezien de moeilijke tijden geen bijdragen verleen, maar het Witte Kruis en het Wit-Gele Kruis zouden ieder jaarlijks f 100.— bijdragen in de kosten.

Hiervoor wordt tweemaal per maand zitting gehouden, naast den dokter van het consultatiebureau.

Ik heb het systeem gevolgd alleen preventief werk te doen. Gangraenbehandelingen en zenuwbehandelingen vallen buiten de werkzaamheden. Ook kleuters beneden de drie jaar heb ik niet behandeld. Begonnen werd 24 Mei 1937. Van dezen datum af tot 1 Januari 1938 werden 56 vullingen gelegd. 108 kinderen heb ik gecontroleerd. Bij 24 kinderen bleek het melkgebiet in een dergelijken toestand te verkeeren, dat geen hulp meer geboden kon worden. 54 kinderen hadden geen enkele caviteit en bij 30 kinderen werden 56 vullingen gelegd, waaronder twee zenuwbehandelingen. Bij de 24 kinderen, aan wie geen tandheelk. hulp in den vorm van vullingen geboden kon worden, boorde ik bij 17 kinderen het cavum dentis open ter voorkoming of vermindering van een gezwel.

Van 1 Januari 1938 tot 1 Januari 1939 heb ik 146 kinderen gecontroleerd. Van dezen werden bij 47 kinderen 62 vullingen gelegd. 54 kinderen vertoonden geen caviteiten en 45 kinderen kon geen hulp geboden worden dan alleen openboren van het cavum dentis, hetwelk bij 36 kinderen heeft plaats gehad. Door de ziekte van Dr. ten Bruggen Cate trad enkele weken een stagnatie in, waardoor ik enkele kinderen thuis afhielp, en later door meerdere malen te komen het geheel zooveel mogelijk compenseerde."

12. *Kleuterconsultatiebureau te Arnhem.*

Dr. Bader deelde ons mede, dat hier in het voorjaar met tandheelkundige behandeling zal worden begonnen.

Uit deze verslagen moge blijken: in de eerste plaats, dat de bewering, welke wij bij ons streven om te komen tot een groote organisatie voor sociale tandheelkunde in Nederland herhaaldelijk vernamen, dat bij de leeken hiervoor geen belangstelling bestaat, behalve bij Prof. H e r i n g a en bij ondergeteekende, volkomen onjuist is. Op vele plaatsen beginnen zich thans reeds vele niet-tandartsen voor school- en kleutertandverzorging te organiseren, en bij vele ziekenfondsen bestaat hiervoor belangstelling, en bij ons staat het vast, dat het organiseerende werk ook door leeken en *niet* door tandartsen *moet* geschieden. Des te noodiger is het al deze krachten in één organisatie onder te brengen, die er ook voor zal hebben te ijveren, dat het werk tot veel meer gemeenten worde uitgebreid.

In de tweede plaats is wel gebleken, dat schooltandverzorging door een particuliere vereeniging op de wijze zooals die thans op verschillende plaatsen werkt, mogelijk is, maar dat de eerste jaren, als het aantal deelnemende kinderen nog gering is, de moeilijkste zijn. Wij hebben het daarom alleszins gerechtvaardigd geacht, aan de Haarlemsche vereeniging en die van Hollands' Midden ter tegemoetkoming voor het te kort voor het eerste jaar, ieder f 50.— subsidie te geven.

De administratrice legde geregeld bezoeken af aan de scholen, waar de kinderen reeds schooltandverzorging genieten, o.m. teneinde met de behandelende tandartsen overleg te plegen. Dit geschiedde te Purmerend, Edam, IJpendam, Noord-Beemster, de Rijp, Wieringerwaard, Heerhugowaard, 's-Gravenhage en Rotterdam.

Aan het einde van dit verslag gekomen moge ik dit besluiten met de gewone mededeelingen omtrent de administratie:

Ook dit jaar werd het jaarverslag opgenomen in het Tijdschrift voor Tandheelkunde, dat eveneens een verslag plaatste van de audiëntie bij den Minister, benevens de hem gezonden nota. Wederom betuigen wij de redactie hiervoor onzen dank.

Behalve convocaties, notulen, nota's en rapporten zijn dit jaar 348 brieven uitgegaan, terwijl eenige statistieken zijn samengesteld uit de ontvangen kaarten van de behandelende schooltandartsen.

Voor haar veel omvattend en nauwgezet werk zijn wij de administratrice weer veel dank verschuldigd.

De Secretaris van de Nederlandsche Vereeniging voor Sociale Tandheelkunde:
Mr. Dr. J. H. VAN ZANTEN.